

2023-12-18

Remissvar SOU 2024:55 En översyn av 23 kap. brottsbalken

SAMMANFATTNING

Polisförbundets medlemsundersökningar visar att våra medlemmar lägger vikt vid att ha en lagstiftning som bättre speglar allvaret i en kriminell livsstil. Vår poliskår värdesätter när hårt polisiärt arbete får utdelning i form av att fler brott som begås inom ramen för organiserad brottslighet lagförs. För att det ska vara möjligt behövs en lagstiftning som svarar upp mot de utmaningar som polisen möter i sitt dagliga arbete.

Polisförbundet ställer sig övergripande positivt till utredningens förslag om skärpta åtgärder för att fler som deltar i kriminella nätverk ska dömas för brott. Det är nödvändigt att lagstiftningen följer med utvecklingen i samhället i stort och den oroväckande utvecklingen av brott som begås inom ramen för organiserad brottslighet i synnerhet.

Det är välkommet att det införs en särreglering i bestämmelsen om försök till brott i syfte att komma till rätta med de begränsningar som Högsta domstolens dom ”Vapenattrappen” har inneburit för de brottsbekämpande myndigheterna. Det är också välkommet att det straffbara området för förberedelse och stämpling utvidgas och att straffskalan för vissa osjälvständiga brottsformer skärps.

Polisförbundet noterar att syftet med utredningen enligt direktiven är att skapa ett modernt, lättillgängligt och ändamålsenligt regelverk som ger uttryck för en skärpt syn samt tillgodoser intresset av effektiv lagföring av brott och ger utrymme för att döma till ansvar för osjälvständiga brott i fler fall än i dag. Polisförbundet menar att syftet på ett godtagbart sätt uppnås med de förslag som utredningen lägger fram. Det finns skäl att poängtera att inte minst den samhällshotande organiserade brottsligheten förväntas kunna bekämpas bättre med hjälp av utredningens förslag, men även sådan brottslighet som riktar sig mot Sveriges säkerhet.

Polisförbundet ser samtidigt vissa utmaningar med delar av utredningens förslag. Det gäller framför allt utredningens förslag om frivilligt tillbakaträdande från försök, förberedelse och stämpling till brott samt underlåtenhet att avslöja eller hindra brott. Det är centralt att eventuella lagändringar på dessa områden blir belysta på det som de förtjänar och att de oklarheter som finns med utredningens förslag blir utredda.

Sammantaget kan förbundet se att förslaget är en av flera viktiga delar som behövs för att komma till rätta med den samhällshotande utveckling som följer i de kriminella nätverkens fotspår. Det är dock viktigt att komma ihåg att de verktyg som rättsväsendet får tillgång till genom utredningsförslagen inte ensamt är tillräckligt för att möta problemen. Vi behöver

2023-12-18

flera olika typer av åtgärder för att bygga samhället starkare, inte minst brottsförebyggande åtgärder. Det är också tydligt att vi behöver fler poliser och en välutbildad poliskår för att möta den komplexa brottslighet som utredningen talar om att polisen möter i dag.

POLISFÖRBUNDETS SYNPUNKTER

En särreglering avseende försök till brott

Polisförbundet ställer sig bakom förslaget om en särreglering avseende försök till brott. Det är en rimlig ordning att den som har påbörjat utförandet av ett brott ska dömas för försök till brottet också om faran för att brottet ska fullbordas är utesluten endast till följd av en myndighetsåtgärd, såsom att ett illegalt brottsobjekt har bytts ut. Vi har i dag en situation där Polismyndigheten nästan helt har slutat att använda sig av interimistisk passivitet av typen kontrollerade leveranser. Följden av rättsfallet Vapenattrappen har, som utredningen konstaterar, påverkat polisens val av metoder avsevärt där t.ex. påträffade vapen inte byts ut på samma sätt som tidigare. Vi delar utredningens uppfattning att den lagändring som nu föreslås kan bidra till att avslöja och kartlägga organiserad brottslighet samtidigt som brott i viss utsträckning kan avvärjas innan de fullbordas.

Polisförbundet noterar också utredningens bedömning om att det kan finnas skäl att överväga om den särskilda straffskalan för försök till brott behöver ändras framöver, särskilt i ljuset av de senaste årens allmänna straffskärpningar. I likhet med utredningen menar Polisförbundet att förslag på området måste ske med hänsyn till påföljdssystemet i stort och de straffmättningsregler som gäller. Polisförbundet delar därför bedömningen att det inom ramen det aktuella uppdraget saknas skäl att lämna några förslag på området och att det finns skäl att först avvakta andra utredningsinsatser, såsom den pågående Straffreformutredningen (Ju 2023:14).

En ny utformning av bestämmelsen om förberedelse och stämpling till brott

Polisförbundet välkomnar utredningens förslag om en ny utformning av bestämmelsen om förberedelse och stämpling till brott. Att den nya bestämmelsen utvidgar området för vad som ska anses utgöra förberedelse respektive stämpling innebär att fler straffvärda handlingar än vad som är fallet i dag kommer att kunna lagföras. Polisförbundet delar utredningens bedömning att lagändringen innebär att vi kommer att få en mer ändamålsenligt utformad bestämmelse som på ett bättre sätt tar hänsyn till utvecklingen på det digitala området och hur vi kommunicerar med varandra samt brottslighetens utveckling.

Frivilligt tillbakaträdande från försök, förberedelse och stämpling till brott

När det gäller utredningens förslag om att införa en bestämmelse som innebär att en person som deltar i försök, förberedelse eller stämpling men som frivilligt avslöjar det icke

2023-12-18

fullbordade brottet för en utpekad krets inte ska dömas för brottet ser Polisförbundet positivt på ambitionen med förslaget. Det är viktigt att vi på olika sätt ökar incitamenten för personer i kriminella kretsar att samverka med de brottsbekämpande myndigheterna. Förslaget innebär också ett utökat ansvar för andra samhällsaktörer än polisen vilket Polisförbundet ställer sig positivt till då förbundet länge ansett att myndigheter, kommuner och civilsamhället måste arbeta tillsammans med polisen för att den nuvarande brottsutvecklingen ska kunna brytas. Det är vidare rimligt att täppa till det hål som finns i lagstiftningen i dag som innebär att framför allt ungdomar och andra långt ner i gängens hierarki saknar praktisk möjlighet att frivilligt tillbakaträda från brott.

Polisförbundet vill dock framhålla att bestämmelsen och det sätt som utredningen föreslår att den ska utformas inte är helt oproblematiske. Av den nya lag om uppgiftsskyldighet som föreslås åtfölja den nya bestämmelsen framgår bl.a. att den utpekade kretsen av personer ”omedelbart” ska anmäla ett avslöjande av brott till Polismyndigheten. Det framgår inte tydligt av utredningen vad som avses med omedelbart i det här avseendet. Polisförbundet efterfrågar därför ett förtydligande på den punkten. En annan fråga som Polisförbundet hade önskat att utredningen hade belyst är relationen till bestämmelserna i 14 kap. socialtjänstlagen (2001:453) om att vissa myndigheter, anställda och yrkesverksamma är skyldiga att anmäla till socialnämnden om de får kännedom om eller misstänker att barn far illa.

De olika medverkansformerna

Polisförbundet välkomnar de förändringar som föreslås av utredningen när det gäller de olika medverkansformerna i 23 kap. brottsbalken. I likhet med vad utredningen anför finns det ett behov av att förtydliga regleringen av medverkansformerna eftersom den nuvarande terminologin och strukturen inte är klar och tydlig. Utredningens förslag innebär att vi får en lagstiftning på området som är mer modern, lättillgänglig och ändamålsenlig än vad som är fallet i dag, dvs. helt i linje med utredningens direktiv.

Underlåtenhet att avslöja eller hindra brott

Polisförbundet konstaterar att det har funnits ett behov av att se över om bestämmelsen om underlåtenhet att avslöja eller hindra brott behöver moderniseras och förändras i andra avseenden för att på ett bättre sätt möta dagens samhällsutmaningar. Det är därför välkommet att utredningen har tagit sig an frågan. Polisförbundet är dock av uppfattningen att det fortfarande finns behov av ytterligare överväganden vad gäller delar av bestämmelsen.

När det först gäller den del av förslaget som avser ändringen att bara den som riskerar att utan fara för att själv dömas för att ha medverkat till brottet ska kunna undgå ansvar för att inte ha avslöjat eller hindrat brottet är det något som Polisförbundet ställer sig bakom. Det är både välkommet och rimligt att förbättra lagstiftningen i det aktuella avseendet så att det

2023-12-18

inte framöver ska behöva uppstå situationer där risk för ansvar för ett relativt sett lindrigt brott hindrar ansvar för ett allvarigare brott.

När det emellertid gäller förslaget i den del som avser det ska var möjligt att undgå ansvar endast om ett avslöjande eller hindrande skulle medföra en direkt allvarlig fara för personens liv eller hälsa finns det skäl att vara vaksam. Utredningen föreslår alltså att faran för personen måste vara större än vad som krävs i nuvarande lagstiftning och att risken för olika former av senare repressalier, liksom hämndaktioner riktade mot personens anhöriga, inte längre ska ha betydelse. Polisförbundet anser att det finns skäl att djupare analysera denna del av förslaget. Inte minst mot bakgrund av de nyligen uppmärksammande fall av hämndaktioner som riktar sig mot gängkriminellas anhöriga. Det är centralt att ändringar i lagstiftningen inte minskar tryggheten i samhället eller tilltron till våra rättsvårdande myndigheter. Det är nödvändigt att fundera över vilka situationer som kan tänkas uppstå med den föreslagna lagändringen och om det i samtliga fall är fråga om situationer som bör vara föremål för bestraffning. Det finns också skäl att överväga hur bestämmelsen förhåller sig till den uppgiftsskyldighet som vissa personer föreslås få som en följd av den nya lag om uppgiftsskyldighet som utredningen föreslår, och då inte minst situationen för bl.a. lärare.

Konsekvensanalys

Polisförbundet delar utredningens bedömning att för det fall förslagen genomförs kommer det medföra bl.a. fler fällande domar och ett utökat arbete med att skydda människor som blir hotade. Det kan också leda till ett ökat särskilt personsäkerhetsarbete och behov av en utökad avhopparverksamhet. Polisförbundet vill betona vikten av att riksdag och regering tar hänsyn till förslagets ekonomiska konsekvenser och belastning på hela rättsväsendet.

För Polisförbundet

Katharina von Sydow
Förbundsordförande

Gazal Amini
Kanslichef